

Yeni İnsan Yayınevi
Yeşil Politika Serisi

Sherry F. Colb

Sherry F. Colb Cornell Hukuk Fakültesi'nde "Law and Charles Evans Hughes Scholar" profesörüdür. Bu kürsüde hayvan hakları, kanıt ve ceza muhakeme usulü üzerine ders vermektedir. Columbia Üniversitesi ve Harvard Hukuk Fakültesi mezunudur. Daha öncesinde Yüksek Mahkeme'de hakim olan Harry A. Blackmun'ın hukuk sekreterliğini yapmıştır. Colb Ithaca, New York'ta eşi, iki kızı ve iki köpeği ile birlikte yaşamaktadır.

Çevirmen Hakkında

Nilgün Engin 1961 Ankara doğumlu, orta ve lise öğretimini TED Ankara Koleji'nde bitirdikten sonra çalışma hayatına bankacılık sektöründe atıldı. Emeklilik sonrası serbest çevirmenlik yapmaya başlayan Engin'in yayımlanmış dört çeviri kitabı var. Çeviri çalışmalarının yanı sıra Animal Save Movement Orta Doğu ve Afrika bölge koordinatörü olarak vegan aktivizmin içinde yer almaktadır.

Vegan Olmak için Bahaneler

Sherry F. Colb

Türkçesi

Nilgün Engin

Yeni İnsan Yayınevi -260

Yeşil Politika Serisi -21

Vegan Olmak için Bahaneler

© Sherry F. Colb, 2013

Orijinal Adı: Mind If I Order the Cheeseburger

Kitabın Türkçe telif hakları Lantern Books'tan alınmıştır.

Türkçede I. Baskı, İstanbul, Kasım 2020

ISBN: 978-605-7764-25-6

Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur

Türkçesi: Nilgün Engin

Editör: Gonca Başel Yalçın

Son Okuma: Marin Hurioglu

Kapak Tasarım: Duygu Tikveşli

Dizgi: İrem Derya

Sertifika No: 12186

©Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti. 2020

İçerenköy Mah. Değirmenyolu Sokak Kutay İş Merkezi B Blok

No:18 Kat:2 Büro:6 Ataşehir / İstanbul

Tel: (0 216) 489 84 08

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir yolla çoğaltılamaz.

www.yeniinsanyayinevi.com

yeniinsanyayinevi@gmail.com

newhumanpublisher@yahoo.com

[facebook/yeniinsanyayinevi](https://facebook.com/yeniinsanyayinevi)

[instagram/yeniinsanyayinevi](https://instagram.com/yeniinsanyayinevi)

twitter.com/yeniinsanyayinevi

Baskı: Asya Basım Yayın San. Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah, Gülbahar Cd. No: 62/B Güneşli-Bağcılar-İSTANBUL

Matbaa Sertifika No: 36150

Vegan Olmak için Bahaneler

Sherry F. Colb

Türkçesi

Nilgün Engin

YENİİNSAN

“Sherry F. Colb sevgi, mizah ve zarafetle veganların yeme alışkanlıkları ve yaşam şekillerini neyin güdülediğine dair net ve hoş bir açıklama sunuyor. “Veganlar neden bitkileri öldürmenin kabul edilebilir olduğunu düşünürlerken hayvanları öldürmeye karşı çıkarlar?” ya da “Neden süt ürünleri ve yumurtadan uzak durmalı?” gibi sorular hakkında kafa yoran (ya da bu sorular kendisine yöneltilen) kişiler için okunması gereken bir kitap.”

Rory Freedman,

Skinny Bitch adlı çok satan eserin eşyazarı

“Sherry F. Colb, billur gibi net bir mantık ve empatik bir söylemle meraklı, şüpheli ya da düpedüz muhalif olan herkes tarafından okunması gereken bir kaynak hazırlamış. Bu kitabın kaderinde, yeni yeni gelişmekte olan vegan külliyyatın bir klasiği olmak var.”

Jonathan Balcombe, Ph.D.,

The Exultant Ark adlı eserin yazarı

“Müthiş bir hukuk bilgininden güçlü, zorlayıcı ve kapsamlı bir veganlık savunması.”

Gary Francione,

Rutgers Üniversitesi’nden Tanınmış Hukuk ve Felsefe Profesörü,
Introduction to Animal Rights: Your Child or the Dog? adlı eserin yazarı

“*Vegan Olmak için Bahaneler*, veganlara ve veganlığa karşı en yaygın, kafa karıştırıcı ve genellikle meydan okuyan tepkilerin bazılarının dikkatli analizleriyle dolu. İdeolojileriyle ilgili bir soruya ya da meydan okumaya daha kapsamlı bir cevap verebilmiş olmayı dileyen her vegan ya da vejetaryen ve veganlığın esas kavramlarını anlamak isteyen herhangi biri Sherry F. Colb’un sorunları derinlemesine incelediği eserinden fayda sağlayacaktır.”

Melanie Joy, Ph.D.,

Why We Love Dogs, Eat Pigs, and Wear Cows adlı eserin yazarı

“Sherry F. Colb’un *Vegan Olmak için Bahaneler* adlı eseri tutku ile mantık, idealizm ile faydacılığın nadir rastlanan bir füzyonu ve ağdalı söz sanatı yerine gerçek diyalog yoluyla hayvanları yemenin etiğine değinmeyi hedefleyen savunucular için devrimci bir rehber. Colb’un yazınsal dokunuşu dikkate alınmayı gerektiriyor. Kullandığı dil hem naveganları hem de veganları cezbedecek nitelikte.”

James McWilliams,

Texas State Üniversitesi, San Marcos’da Tarih Profesörü ve *Just Food* ile *The Politics of the Pasture* adlı kitapların yazarı

“Sherry F. Colb her veganın karşılaştığı sıkça sorulan sorulara düşünceli, ifade gücü yüksek ve zeki cevaplar veriyor. Colb, bilgi, gerekçe ve kendi kişisel deneyimini birbirine bağlayarak hem soruları soranlara hem de onları cevaplayanlara değeri ölçülemez bir yardım sağlıyor. Mükemmel bir el kitabı!”

Colleen Patrick-Goudreau

The 30-Day Vegan Challenge adlı çok satan eserin yaratıcısı ve yazarı

İÇİNDEKİLER

Önsöz	15
Giriş	19
Peki Ya Bitkiler?	27
Peki Ya Yemenin Verdiği Haz?	43
Peki Ya İnsan Sağlığı?	54
Sadece Vejetaryen Olsam Yetmez mi?	68
Ben Çizburger Söylesem?	84
Hayvanlar Zaten Ölü Değiller mi?	99
Kürtaja Karşı mısınız?	115
Hayvanlar da Diğer Hayvanları Yemiyorlar mı?	132
Tanrı'nın Gözünde Diğer Hayvanlardan Daha Değerli Değil miyiz?	151
Fakat Yerliler de Hayvanları Yemiyorlar mı?	171
Peki Ya "İnsanca Yetiştirilmiş"	
Hayvanlardan Elde Edilen Ürünler?	183
Eğer Hepimiz Vegan Olursak Çiftlik Hayvanları Yok Olmaz mı?	199
Mükemmel Vegan Diye Bir Şey Yok, Neden Canımı Sıkayım ki?	217
Sonuç	234
Teşekkür	245
Dipnotlar	246

Bu kitap bir rehber olarak düşünölmüştür; tıbbî bir eser değildir. Burada verilen bilgiler sağlığınız ve hayatınızla ilgili kararları alırken bilgili olmanız için tasarlanmıştır. Sağlık danışmanınız tarafından tavsiye ya da reçete edilebilecek herhangi bir tedavinin yerini almaya niyeti yoktur. Bir sağlık sorununuz olduğunu düşünüyorsanız bir uzmandan tıbbî yardım almanız gerektiğini size hatırlatırız.

*Bu kitap dünyayı değişik açılardan görmemde ilham kaynağı olan
insan ve insan dıőı hayvanlardan oluőan aileme -Michael,
Meena, Amelia, Sheyna ve Cody'e- ve annem
Clara Colb'a (1920-2009) adanmıőtır.*

ÖNSÖZ

Jeffrey Moussaieff Masson

Bu harika kitabı okumak için pek çok iyi neden var. Öncelikle hem güzel hem de açık bir biçimde yazılmış ve kolayca anlaşılabilir. Kitap, vegan olmayı düşündüğünüzde karşınıza çıkan önemli sorunlarla uğraşırken yanınızda yakın ve akıllı bir arkadaşın bulunmasına benzer bir his veriyor. Giderek daha fazla insan da tam bunu yapıyor. Kitabı okumak için başka bir nedense, bir hukuk hocası ve öncesinde de Yüksek Mahkeme'nin efsanevi yargıcı olan Harry Blackmun'ın kâtabi Sherry Colb'un hem mantık yürütmede hem de anlayışlı olma konusunda çok başarılı olması. Bu kitap hiçbir açıdan fanatik değil. Bu da, kendisi vegan olmamızı önerdiğinde, gerekçeleriyle yakından ilgilenmeye başlamaktan kaçınmanın güç olduğu anlamına geliyor. Olaya onun gözüyle baktığınızda aynı fikirde olmamak zor. "Evet," diyeceksiniz, "o haklı!" Öyleyse neden duraksadığınızı merak edebilirsiniz. Kendisi size anlatacak.

Halihazırda vejetaryenseniz ve bir sonraki mantıklı adımı atarak vegan olmak istiyorsanız, bunu yapmak için pek çok iyi nedeniniz var ve Colb bunların tamamını gözden geçiriyor. Sıklıkla insanların şu cümle benzeri şeyler söylediğini duyuyorum: "Peynirin etten çok farklı bir ahlâkî kategoriye dâhil olduğunu görmüyor musun?" Kırmızı ete baktığımızda gördüğümüz doğrudan vahşetin yanında süt ve yumurtanın çok ama çok farklı olduğunu düşündüğümüz doğrudur. Fakat gizlenmiş şiddet sırf görünür

olmadığı için vahşetinden bir şey kaybeder mi? Colb'a göre kaybetmez. Savları ikna edicidir.

Bununla birlikte sıkıcı da değildir. Bilmemiz gereken şeylerden bahsederken bile çok eğlendirici olabilir. İnsanlar "Ama hayvanlar bizim gibi komplike değiller," diyebilirler. Bu, pek çok açıdan yanlıştır ve kendisi bunu şöyle açıklar:

İnsanlardan farklı olarak diğer hayvanlar hesap kitap işlerinden anlamaz, karmaşık bir ceza hukuku sistemi organize edemez, emeklilik için plan yapamaz veya bir roman yazamaz ya da okuyamazlar (bildiğimiz kadarıyla). Bu farklılıklar bizim bir insan toplumu organize ettiğimiz ve insan olmayan hayvanlara önemli sorumluluklar vermek istemediğimiz anlamına gelir. Hastalığımızı iyileştirsin diye tavuklara müracaat etmeyiz ya da İngilizce öğretmesi için koyuna; eyalet mahkemesinde ya da federal mahkemede hâkim kürsüsüne bir balığı atamayız.

Güzel açıklamış.

Ayrıca konu acı, ıstırap ve üzüntü olduğunda tüm bu becerilerin hiçbir anlamı olmadığını da anlamamızı sağlıyor. Her şeyi öylesine açık ve kolayca anlaşılır kılıyor. Argümanlarını okuduğum süre boyunca kendimi defalarca "Elbette!" derken buldum.

Kendisi herkese ahlâk hocalığı yapan birisi değil; diğer tarafta et yiyen ve hayvan hakları aktivisti olmayan herhangi bir kişinin aptal, cahil ya da inatçı olduğunu da düşünmüyor. Kendisi çok daha ince bir zekânın geçerli olduğu bir şey öneriyor ve bu da hayli aydınlatıcı. "Tartışmanın taraflarından birinin diğerinin erdemlerini duymaya direnmesindeki güdü (kişinin yaşam tarzını tümünden değiştirme zorunluluğundan, belki de bilinçaltında korkması nedeniyle) onun tartışmaya tam katılımını kolayca engelleyebilir. Bu tür müzakerelerin ortasına dikilmiş kazıklar hayli yüksek olabilir." Doğru, bugün hangi renk elbise giyeceğimize karar vermek hakkında konuşmuyoruz; hayatlarımızı nasıl yaşamamız gerektiği, dünyayı bizimle paylaşan diğer hayvanlara ne kadar değer vermemiz gerektiği ya da buna mecbur olduğumuz üzerine konuşuyoruz.

Colb bir yandan da insanları diğer tarafla uzlaştırır ve ben kimsenin böyle bir noktaya bu kadar güzel bir şekilde değindiği-

ne rastlamadım: “Veganlar olarak, insan olmayan hayvanların yaşamları ve deneyimlerine ne kadar değer veriyorsak, aynı şekilde vegan olmayan insanların -hayatları bizimkinden ne kadar farklı olursa olsun- duyguları, birliktelikleri ve endişelerine de anlayışla yaklaşmalı ve onları anlamalıyız.”

Diğer yandan da kimseyi içinde bulunduğu zor durumdan kurtarmaz. “Etik uyuklama hâli” şeklinde bir tanım kullanır ve insan vicdanına anestezi uygulanmasından bahseder. Bundan sıyrılmak için boşu boşuna uğraşabilirsiniz. Kendisinin daha önceden sezip yanıtlamadığı bir iddia bulmakta hayli zorlanırsınız. Veganların neden hayvanları incitmekten kaçındığı fakat bitkilerin acısına ilgisiz kaldığı gibi soruları ustalıkla bir biçimde ele alır. Arada bir fark var mıdır? Yazar, sezgisel olarak zaten bildiğimiz bir şeyi görmemizi sağlamakta çok başarılıdır. Birinci bölümü okurken, evimizdeki dost hayvanlarımızla yaşayan bizler, onların canı yandığında ne büyük dehşete kapıldıklarını biliriz diye düşünmekten kendimi alamadım. Örneğin, kazara köpeğinizin kuyruğuna bassanız size nasıl korku içinde bakar ve bunu kasten yapmadığınızı anladığında sizi affeder (Kedi pek affetmez.). Mezbahaya gönderilen hayvanların yaşadığı korkuyu düşünün o zaman. İnsan olsun hayvan olsun bireyin fiziksel bütünlüğüne yönelik şiddetten daha büyüğü yoktur.

Tabii yumurtada nasıl bir zulüm olabilir ki diye düşünüyor olabilirsiniz. İşte o zaman Colb’u dinlemeniz gerekiyor. Bir düzine yumurta almakla bir günlük civcivin boğularak öldürülmesi arasındaki bağlantıyı duygusal olarak deneyimlemediğinizi bilmektedir. Diğer yandan bu iki eylemin birbiriyle ne kadar yakından bağlantılı olduğunu ve çok kapsamlı bir katliama doğrudan katılmaksızın yumurta yiyemeyeceğinizi de bilmektedir. Üzgünüz, onun işi sizin inkâr ettiklerinizle yüzleşmenizi sağlamaktır.

Dördüncü bölümü okuyup da değişmeyen alnını karışlarım. (Her cümle alıntı yapmaya değer.) Örneğin ben, sürüdeki ineklerin -şayet izin verilirse- bebeğini yeni kaybetmiş ineği teselli etmek için yanında vakit geçirdiklerini bilmiyordum. Kaybedilmiş bebek! Görüyor musunuz olaylara nasıl yaklaşıyor? Bu olay onun için soyut değil; ister bizim dünyamız isterse de kaybettiği çocuğu için yas tutan anne ineğin dünyası olsun, gerçek dünyadan bahsediyor.

Düşünün ki, süt çiftlikleri insanlar ineklerin sütlerini alabilsinler diye mevcutlar. O sütü alabilmek için hamile ineklere gerek var. Hamile inekler doğum yaparlar ve buzağılarını emzirmek için süt üretirler. Annenin doğurduğu dişiler de annenin içinde bulunduğu sisteme dâhil edilir. Yaşamlarının geri kalanını süt vererek geçirirler. Ancak erkeklere ne yapılır? Sonuçta bebeklerin yarısı erkek doğar. Bir süt çiftliğinde onlara ne olur? Öldürülürler. Bize masum bebeklerin bir resmini çizer: Henüz göbek bağları bile düşmemiş birkaç günlük buzağılar, çalışanların parmaklarını emmeye çalışırken kesilerek öldürülmek üzere hazırlanırlar. Kendilerini bekleyen ihanetten haberleri yoktur.

Ya da yetişkin gibi görünen tavuklarla ilgili neler söylediğine bakalım: Öldürmeden önce fazla para harcamayalım diye çabuk büyüme üzere tasarlanmış olduklarından, masamıza geldiklerinde henüz birkaç haftalıklardır. Bebek civcivler gibi “ciklerler”, çünkü aslında hâlâ bebektirler. Bunu bilmiyordum ve öğrenmek kalbimi acıttı. Fakat öğrenmeliydim.

Cümlelerinde saklı olan imalar bazen son derece çarpıcıdır. Daha önce de kendi kendimize itiraf etmiş olabiliriz fakat konuya dikkatimizi çektiğinde yan çizme ihtimalimiz kalmamıştır. İşte size bir örnek: “Bir hayvanı tüketerek onun en değerli varlığını elinden aldığımızı ve onu kendi kullanımımıza ayırdığımızı kabul ediyoruz.” Elbette, hayvanın canını almış oluyoruz. Hayattan daha değerli ne var ve başka bir canlının hayatını basit bir yemeğe dönüştürmekten daha zalim ne olabilir? Bu mantıktan nasıl kaçınabiliriz? Bu mantığın zayıf bir noktası olduğunu düşünmüyorum. Bir çiftlikteki hayvanları gözlemlediğimizde gördüğümüz tutsaklarımızdır; her ne kadar zararsız göstermek amaçlı süslemeye çalışsak da onlar aslında hapsedilmiş bir halktır. Ölüm sırasının şirin hiçbir yanı yoktur. Colb’un kitabındaki dili kullanım biçimi, iki yüzlü bir cehalet algısı içinde kaybolup gitmemize izin vermiyor.

Bu kitabı okuyup da bir değişim geçirmeyecek bir insan olabileceğini hayal edemiyorum. Yazarın hayli önemli bir şey başardığını düşünüyorum.

GİRİŞ

Barişçıl bir devrim başladı ve ilk ne yediğimiz konusunda yola koyuluyoruz.

Bu devrim hepimize bir an durup kalbimizin derinliklerinde bildiğimiz Őey hakkında dűŐünmemiz için çağrı yapıyor: Hayvanların neyi hak ettiklerine dair inancımız ile yaŐamlarımızı yönetme Őeklimiz arasında derin bir uçurum var. Hayvanlar için aktif biçimde açık fikirli bir deđiŐim -Őefkat ve tutkudan doğan bir deđiŐim- talep eden kadınlar ve erkeklere vegan deniyor.

Vegan? O da ne? Bazıları için bu kelime, mutfakla ilgili dinsel engellemeler benzeri kasvetli ve açıklaması güç, çileli bir Şeyler çağrıŐtırıyor. Diđerleri için veganlar, pek çok insanın hayatını anlamlı ve kutsal kılan gelenekleri ve alışkanlıkları hor gören kişiler. Yine de bazıları “veganlığı” genç insanların kim olduklarını buldukları bir trend ya da gençlik evresi olarak görüyorlar. Ancak kendilerini “vegan” olarak nitelendiren insanların bakış açısından bu kelime onlara ne ifade ediyor, hangi değerleri el üstünde tutuyor?

Veganlar hayvanlara karŐı uygulanan Őiddette pay sahibi olmaktan kaçınırlar. Bu da et, süt ürünleri, yumurta; ayrıca yün, deri ve kürk gibi hayvan katliamı ve sömürüsü içeren diğer ürünleri satın almayı ve tüketmeyi reddettikleri anlamına gelir. Bir vegan günlük yaŐamı sırasında verdiği özgür kararlarda hayvanları üretmek ve katletmekle ilgili kıyım ve eziyette pay sahibi olmayı tercih eder. Günlük hayatı merhamet ve Őiddetsizliđe olan bağlılığını yansıtır ve dűnyayla sevecen bir iliŐkisi vardır.

Günümüzde veganlık yükseliŐte. Aralık 2011 itibarıyla Ame-

rikalıların tahminen %5'i vejetaryen ve bunların yarısı da süt ürünleri ve yumurta tüketmiyorlar.¹ Bu ülkedeki milyonlarca insan kendilerini tanımlamak için vegan kelimesini kullanmasa bile, çoktan vegan bir diyetin kurallarına harfiyen uymaya başlamış durumda. Ayrıca halkın da dikkati çekilmiş durumda. Vegan yemek kitaplarının sayıları artıyor. Aralarında Rory Freedman ve Kim Barnoui'in yazdığı *Skinny Bitch in the Kitch*, Isa Chandra Moskowitz ve Terry Hope Romero'nun yazdığı *Veganomicon*, Joy Pierson ve Bart Potenza'nın yazdığı *The Candle Cafe Cookbook* ve Alicia Silverstone'un yazdığı *The Kind Diet* gibi popüler başlıkları da içeren kitaplar var. Veganların artan sayılarının da ötesinde daha da geniş insan toplulukları hayvansal ürünlerin bir ya da birden fazla kategorisini tüketmeyi sınırlamaya çalışıyorlar. Vejetaryenler herhangi bir hayvanın etini yemekten uzak duruyorlar. Bu hayvanların arasında domuzlar ve inekler gibi memeliler, tavuklar ve hindiler gibi kuşlar ve somon ve tuna balığı gibi balıklar var. Pesketaryenler memeliler ve kuşların etinden uzak duruyorlar. Bunun yanı sıra kendilerine "fleksitaryen" diyenler de muhtelif hayvansal gıdaların alımını azaltmaya gayret ediyorlar. İsimlerine ne dersek diyelim, giderek daha fazla sayıda Amerikalının midelerini ve alışveriş arabalarını nasıl dolduracakları ile ilgili tercihlerini tekrar gözden geçirdikleri gerçeği bir kenarda duruyor.

Neden? Et yiyen pek çok kişi hayvanları tüketmeyi bırakma kararını sorguluyor. Bunun da ötesinde, insanlar vejetaryenlere öyle böyle aşına olduklarından veganların süt ürünleri ve yumurtadan neden uzak durmayı tercih ettiklerini merak ediyorlar. Bu ürünler besin olarak hayatî değiller mi? Ayrıca bu ürünlerin ne zararı var? Son olarak da modern hayatın stres ve zorluklarıyla zaten yüz yüze bir de insanın kendini yemek yeme mutluluğundan mahrum bırakmak için yollar araması gerekli mi?

İnsanlar bu ve benzeri sorular hakkında giderek daha meraklı hale geldiler ve "etten kemikten" bir veganla karşılaştıklarında kendilerini şunu sorarken buluyorlar: "Sana bir şey sorabilir miyim?" Ya da bazıları daha meydan okuyan bir biçimde "Gerçekten de bu konuda ciddi misin?" şeklinde bir soru yöneltebiliyorlar. Bir vegan için bir bayram sofrasında ya da arkadaşlarıyla çıktığı bir akşam yemeğinde yaşam şeklini anlatmak ürkütücü olabilir. Et, süt ürünleri ve yumurtanın kültürün bir parçası olduğu devirde,

veganlık yabancı ve şüpheli bir söylem olarak algılanabilir.

Veganlarla naveganlar arasında geçen konuşmalar bazen hiç de amaca hizmet etmeyen bir biçimde isim takmalara yol açabilir (veganları “kafadan kontak” veya “havari”, naveganları da “ceset yiyici” ya da “katil” olarak tanımlamak gibi) ve karşılıklı anlayışı zehirleyen zararlı bir biçime dönüşebilir.

Veganlığın Ne Olduğuna Dair Basit Tanım

Vegan olmanın olumlu etkisi üç başlıkta incelenebilir:

- Sağlık
- Çevre
- Hayvanlar

Sağlık: Hayvansal gıdalar ABD’de ve diğer gelişmiş ülkelerde muazzam oranlarda kalp krizi, kanser ve diyabete sebep olmaktadır. Örneğin kalp krizi bu ülkede en başta gelen ölüm nedeni olup aynı zamanda engellilik halinin de temel kaynağıdır. Her ne kadar önceden bilim insanları hayvan yağının baş suçlu olduğuna inanmış olsalar da, epidemiyolojik deneyler ve laboratuvar deneyleri hayvansal proteinin halkımızın kardiyovasküler hastalıklara yakalanmasında önemli bir etken olduğunu belirledi.²

Her ne kadar süt ürünleri endüstrisinin başarılı reklam kampanyaları sonucunda toplum bu ürünlerin “sağlıklı” olduklarını düşünse de, süt ürünleri (hayvansal proteinin yoğun olduğu peynir gibi) sağlığa özellikle daha zararlıdır. Cornell Üniversitesi Beslenme Biyokimyası Bölümü Onursal Profesörü T. Colin Campbell’in Çin Mucizesi adlı kitabında ve farklı yerlerde fazlasıyla belgelediği üzere, süt ürünlerinin içindeki başlıca protein olan kazein insanlarda kansere neden olduğu bilinen maddelerin en başında gelmektedir. Hem hepçillerin (et, süt ürünleri ve yumurta tüketenler) hem de vejetaryenlerin tükettiği yiyecekler onları Batıda hüküm süren kalp hastalıkları, kanser ve şeker hastalığına karşı savunmasız bırakır. Ayrıca Batı tipi beslenmeye öykünen halkların arasında da bu hastalıklara her geçen gün daha sık rastlanmaya başlamıştır. Bu, şu anlama geliyor: Hayvansal ürün tüketmek (etsiz yağ ve süt gibi düşük yağ oranına sahip olanlar

da dâhil) hayatımızı tehlike altına sokar ve takatten düşüren hastalıklara yakalanma riskimizi artırır.

Çevre: Hayvancılık endüstrisinin çevreye olan etkisi yavaşça fakat kesin bir biçimde toplum bilincine ulaşmıştır. 2006'da Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü "Hayvancılığın Uzun Gölgesi" adlı bir rapor yayımladı. Bu raporda hayvancılık endüstrisinin hava ve su kirlenmesinde olduğu kadar küresel ısınmada da önemli bir rol oynadığı belirtilmektedir.³ Raporun sonunda konu şöyle bağlanmaktadır: "Hayvancılık endüstrisi sera gazı salımı kaynaklarının arasında en büyüğüdür ve biyo-çeşitlilik kaybının ana nedenleri arasındadır. Diğer yandan gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde muhtemelen su kirliliğinin önde gelen nedenlerindedir." 2009'da World Watch Institute; Dünya Bankası Grubu'ndan emekli çevre danışmanlarından Robert Goodland'ın ve Dünya Bankası Grubu Uluslararası Finans Kurumu'nda araştırma görevlisi ve çevre uzmanı olarak çalışmış Jeff Anhang'ın birlikte yazdığı bir makaleyi yayımladı.⁴ Yazarlar çiftlik hayvanları ve bunlardan elde edilen yan ürünlerin dünya sera gazı salımında %51 gibi büyük bir paya sahip oldukları sonucuna vardılar. Makale; et ve süt ürünleriyle yapılmış yiyeceklerin yerine bitkisel temelli alternatiflerin tercih edilmesinin karşı karşıya olduğumuz ve tırmanışta olan çevresel krizi azaltmanın önemli bir parçası olduğunu öne sürmekteydi.

Daha sonra 2010'da Birleşmiş Milletler Çevre Programı, Uluslararası Sürdürülebilir Kaynak Yönetimi Paneli, dünyayı açlık, enerji mahrumiyeti ve iklim değişikliğinin en kötü etkilerinden kurtarmak için küresel olarak hayvansal ürünlerin (et ve süt ürünlerine vurgu yaparak) tüketiminden uzaklaşılmasının hayatî olduğu sonucuna vardı.⁵ Bu, şu anlama geliyor: Et ve süt ürünleri çevreye açık bir tehdit oluşturmaktadır.

Hayvanlar: Çoğu insan, kesilmek üzere üretilen ve yetiştirilen hayvanların büyük eziyetler çektiği gerçeğinin hiç değilse teorik seviyede farkındadır. "Meet Your Meat" (Alec Baldwin'ın seslendirdiği ve Bruce Friedrich'in yönettiği) video ve kolayca bulunabilen diğer benzeri videolar, mezbaha ürünlerini tükettiğimizde, etleri için yetiştirilen hayvanların acı ve ölümlerini nasıl desteklediğimizi ortaya koyuyorlar. Bu nedenle, bir insan "Ben hayvanlar için vejetaryenim," dediğinde, et yiyen kişilerin bu konuda çok

az açıklamaya ihtiyacı olmaktadır. Şaşırtıcı olmayan bir biçimde Amerikalıların sorunun giderek daha fazla farkında olmaları nedeniyle, daha fazla sayıda insan et yemeyi terk etmektedir; bunun nedeni kısmen de olsa hayvanlara çektirilen muazzam acı ve ölüme bir katkıda bulunmama isteğidir.

İnsanların pek çoğunun bilmediği şey ise, süt ürünleri ve yumurta için “yetiştirilen” hayvanların “et” için yetiştirilenlerle eşit, hattâ daha fazla eziyet çektikleri ve sonunda her zaman için mezbahanın dehşetine katlanmak zorunda olduklarıdır. Süt inekleri, diğer tüm memeliler gibi -insanlar dâhil- sadece hamile oldukları ve doğum yaptıkları zaman süt salgırlar. Bir inek her yavrudığında çiftçi buzağını ondan alır (böylece salgıladığı süt insan tüketimi için konteynerlere pompalanabilir).⁶ Hem inekler hem de buzağıları, çiftçiler onları ayırdığında çıkardıkları sesler ve başka yollarla yaşadıkları yüksek stresi ifade ederler.⁷ Süt üreticileri daha sonra erkek buzağıları (hiçbir zaman süt veremeyecek olan buzağıları) ve pek çok dişi buzağıyı henüz bir bebekken katledilecekleri et üretim merkezlerine gönderirler.⁸ Çiftçiler bu buzağıları etlerinden yararlanmak için yetişkinlik çağına kadar büyütmezler; çünkü süt ineklerinde et için yetiştirilen ineklerde mevcut olan ve “arzu edilen” genetik özellikler bulunmaz ve bu nedenle beslenip büyütülmek için harcanacak paraya değmezler.⁹ Bir ineği defalarca tohumlama, hamile bırakma, doğum yaptırma ve bebeklerini kendisinden alma işlemlerine maruz bırakan çiftçi, ineğin süt üretimi düştüğünde onu da mezbahaya gönderir; orada bir hamburger etinin katkısı ya da köpek mamasına dönüşür.¹⁰

İnekler gibi tavuklar da doğaları itibarıyla civcivlerine yönelik son derece ilgili ve korumacı annelerdir.¹¹ Çocuklarına karşı çok korumacı olan insan anneleri tanımlamak için kullandığımız “anaç tavuk” deyimini de bu bilgiyi teyit eder niteliktedir. Bebeklerini büyütmeğe izin verildiğinde tavuk ve civcivleri birbirlerine yakın dururlar ve en ufak bir tehlike sinyali aldıklarında civcivler annelerinin kanatları altına koşarlar.¹² Yine dilimizde bunun için bir benzetme vardır: deneyimli profesyonellerin acemi çaylakları “kanatları altına almaları”.

Bir civciv yumurtadan çıkmadan önce bile o ve annesi çıkardıkları seslerle birbirleriyle anlaşır.¹³ Bununla birlikte modern tarımda pek az tavuk bebeklerini yetiştirme şansına sahip olur

hatta pek azı kuluçka aşamasında yumurtaların üstüne oturabilecek şansı bulur. Tavuklar yumurtladıklarında yumurtalar alınarak çatlama aşamasına gelene kadar yapay bir kuluçka makinesine yerleştirilirler.¹⁴

Yumurta tavukları eşit sayıda erkek ve dişi civciv üretirler.¹⁵ Erkek civcivler hiçbir zaman yumurta veremeyecekleri için çiftçi onları bir günlükken dişilerden ayırır ve öldürür.¹⁶

Erkek buzağuların et için kullanılması ve erkek civcivlerin “yok edilmeleri”; süt ürünleri ve yumurta endüstrilerinin kâr getirmeyen fakat kaçınılması da mümkün olmayan yan ürünlerinin yok edilmeleri için yapılan düzenli, rutin endüstriyel uygulamalardır.¹⁷

Bununla birlikte ineklerin ve tavukların davranışlarına yakından baktığımızda bu canlıların -çiftliklerden kurtulan az sayıdaki şanslı hayvan- diğer hayvanlara, hattâ onları kurtaran insanlara karşı güçlü duygusal bağlar geliştirdiklerini görürüz.¹⁸ Ayrıca hem hayvan davranışlarını inceleyen etologlar hem de evini bir köpekle ya da kediyle paylaşan çoğu insan sevmek, düşünmek, acı çekmek, yas tutmak fiillerinin türümüze mahsus olmadığını, hattâ insanların tükettiği yemekleri üreten çiftliklerde yaşayan ve ölen sayısız bireyde de rastlanan duygular olduğunu teyit edebilirler.¹⁹ Bizi diğer hayvanlardan ayıran, sadece “kahvaltı”, “öğle yemeği” ve “akşam yemeği” gibi terimlerin tanımını değiştirerek onların acı çekmelerinin ve ölümlerinin önüne geçme gücümüzün olmasıdır.

Garip biçimde, veganlığın en çok tartışılan argümanı, aynı zamanda en aşikâr olanıdır: hayvanlara zarar vermekten ve onları öldürmekten kaçınma arzusu. Etik vegan hayvansal ürünler tüketmemeyi seçer; çünkü hayvancılık endüstrisini vahşetin kaynağı olarak nitелеmekte ve parasıyla buna destek vermek istemektedir. Kendisinin hayvansal ürünlere olan iştahını tatmin etmek için, hayvanları çoğaltıp onları tutsak etmenin ve tasavvur edilemez boyutta eziyet ve katliama maruz bırakmanın adil olmadığını düşünmektedir.

Bizimki gibi bir arz ve talep sistemi dâhilinde tüketici, satın aldığı şeylerin üretimini desteklemektedir. Hayvanları ve onlardan elde edilen ürünleri tüketmek gereksiz olduğundan ve aslında hem insan sağlığını hem de küresel var oluşu tehdit ettiğinden,

etik vegan bunun için bir mazeret olamayacağı sonucuna varır. Kısacası, veganlar bilincimizi, kültürümüzü ve tüketim yöntemlerimizi değiştirmeyi istemektedirler.

Takip eden Sorular

Şu konuda tereddüt yoktur: Veganlar bazen insanları rahatsız hissettirirler. Naveganlar bir veganı kendi kültürel yöntemlerini reddeden bir yabancı ya da mantıksız ve tuhaf bir inanç sisteminin takipçisi olarak görür. Etik veganların ortaya çıkmalarına karşılık olarak, hayvan tüketen ve çoğunluğu oluşturan toplumun parçası olan bireyler karşılaştıkları veganlara sıkça meraklı ve bazen de savunmacı biçimde çeşitli sorular yöneltme eğiliminde olmuşlardır. Bu soruların çoğu, etik veganların duruşunu kabul etmenin ahlâksız, mantıksız ve hattâ çılgın sonuçları onaylamayı gerektireceğini ima etmektedir.

Bu kitap naveganlar tarafından yöneltilen soruları ciddî biçimde ele almanın ve hepsini güzelce yanıtlamanın faydalı olduğu ön kabulüne dayanarak hazırlanmıştır. Çünkü bu sorular naveganların veganlarla bir diyaloga girme çabalarını yansıtmaktadır.

Hayvan hakları fikrini desteklemenin de, buna direnç göstermenin de duygusal bir yönü olduğunu herkesin kabul etmesi önemlidir. Bu nedenle kitap, okuyuculara hem kendilerinin hem de diğerlerinin güdülerini irdeleme fırsatı sunar. Böyle bir irdeleme, veganlara sorulan sorulardan bazılarının navegan yaşam tarzının etik anlamda nötr olduğu (böylece irdelenip değiştirilmeye gerek olmadığı) varsayımına dayandığını görmemize izin verir. Buna bağlı olarak kısmen bile olsa bu sorular, vegan düşüncelerle karşılaşmadan önce derinde bir yerde kemikleşmiş olan mevcut uygulamaları anlamlandırmak arzusunu yansıtmaktadırlar.

Aynı zamanda çoğu etik vegan bir dönem hayvan hakları ve hayvansal ürünlerin tüketimi ile ilgili ana akım varsayımları paylaşmış olabilir ve bu nedenle zaman zaman benzer biçimdeki düşüncelere sahip başka kişilerin fikirleriyle karşılaştıklarında kolayca bunalabilir ve savunmacı olabilirler. Yeni bir ülkeye gelen “fazla vatansever” göçmenler gibi veganlar da bu yeni ülkeyi gayrimeşru, hattâ tehdit edici bulan kişilerle medeni bir konuşma

yapmayı zorlayıcı bulabilirler.

Çoğu navegan ve vejetaryen (ve de vegan) hayvancılık endüstrisinin ürünlerini yiyerek büyüdüğü için, bu türden tüketimin ahlâkî sorunlar doğurduğu görüşü haliyle tehdit edici gelebilir. Bu nedenle kitabın her bölümünde sorulan sorular, sadece entelektüel sorgulamaları değil, aynı zamanda hepçillerin kendilerini savunurlarken ara sıra kuşandıkları psikolojik silahları da yansıtır. Bu nedenle sorular, entelektüel netlikle psikolojik sezginin bir birleşimine gereksinim duyarlar. Yansıttıkları duygusal çatışmaların net bir şekilde anlaşılmasını ve açık, dürüst ve şefkatli bir iletişimi talep ederler.

Etik veganın bakış açısından temel, ancak ifade edilmemiş bir varsayım sıklıkla bu soruların üzerinde atmaca gibi dolanır: Naveganlar gerçekliğin bağımsız yargıçlarıdır, diğer yanda veganlar “gündemi” olan kişilerdir. Etik veganların elbette bir gündemi vardır: Çoğumuzun, günümüzde baskın olan uygulamalara kıyasla çok daha fazla değer verdiği şefkati daha iyi yansıtabilecek alternatif bir yaşam biçimi sunmak. Bununla birlikte gerçekte naveganlar veganlarla tartışırken ortamda başka bir gündem (tamamen bilinçli olmasa da) vardır. “Hepçilin Gündemi” olarak adlandırmanın da mümkün olduğu bu gündem, her gün çoğu insanın kendisini ve ailesini beslediği yiyeceklerin yanlış bir yanı olmadığına dair rahatlatıcı düşüncüyü sürekli kılmayı amaçlar. Bu gözlemlerin suçlama değil, anlamlı bir tartışma ihtimalini düşünmeden önce göz önünde bulundurmanız gereken gerçeklerin ifadesi olduğunu kabul etmemiz gerekir.

“Hepçilin Gündemi”nin gücünü anlamak için çiftlikteki (gerçekte hayvanların katledilmek için dünyaya getirildiği bir yer) mutlu hayvanlardan bahseden çocuk öykülerinden fazlasını aramamız gerekmez. Yetişkin hepçil, hayatının önemli bir kısmını tarif eden beslenme ve diğer uygulamalara ek olarak mutlu inekler ve insancıl, gerekli ölümleriyle ilgili çocuk masallarını benimseyebilir. Etik vegan sadece değerlerine uygun biçimde yaşayarak kendisini çevreleyen toplum tarafından da açık bir şekilde hemfikir olunan şiddetsizlik- çocuk öykülerini çürütür.

Birbirimizi ve dünyamızı daha iyi anlayabilmek için bırakın sağlam ve bilgi temelli bir diyalog başlasın.